

آغاز: اسم لانك تقول اذا صغرته سمى فذهب الالف و قوله و امراته حمالة الحطب. آغاز صفحه منقول: كان في آخر الكتاب له اصل المنقول منه هذا اخبري عمى ابو جعفر قال قال ابوالحسن الاخفش لحمه الثوب؛ انجام: ۱- وقد ذكر بعضهم انها تخفف و يقال فيها آمين. هذا آخر كتاب الاخفش في معاني القرآن و الحمد لله رب العالمين ... وسلم تسليماً كثيراً؛ ۲- و لآمن اللهم ثم خافتى. الحمد لله رب العالمين ... و ذلك في ربيع الاول سنة احدى عشر و خمسمائه و حسبى الله و نعم الوكيل.

خط: نسخ، كا: احمد بن ابى محمد مقرى، تا: ربيع الاول ۵۱۱ق؛ افتادگى: آغاز (از آغاز حدود يك جزء كسر دارد)؛ در پایان شرحى است حدود ۱ صفحه از پایان نسخه منقول عنه (از سال ۲۵۳) از قول ابى جعفر احمد يزدى راجع به عرض اصل كتاب بر مؤلف، در هاشم صفحه آخر نیز نوشته: «نظره العبد لله الفقير الى رحمته على بن صدقة بن مسيب المقرى فى شهر سنة تسع و ثلثين و ستمائى»؛ واقف: امير جبرئيل، ۱۰۳۷؛ جلد: تيماج، ۱۸۷گ، ۱۵ سطر، اندازه: ۱۷×۱۲ سم [ف: ۱-۵۷۷]

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۶۰۰-عكس

نسخه اصل: همان نسخه بالا [فيلماها ف: ۱-۳۸۳ و ۳-۲۳۹]

● معانى القرآن = اعراب القرآن و معانيه = تفسير

زجاج / تفسير / عربى

ma'āni-l qur'ān = i'rāb-ul qur'ān wa ma'āni-h = tafsīr-i zajjāj

زجاج، ابراهيم بن سرى، ۲۴۱ - ۳۱۱ قمرى
zajjāj, ebrāhīm ebn-e sarī (856 - 924)

تاريخ تأليف: صفر ۲۸۵ق - ربيع الاول ۳۰۱ق
کتابى است در بيان اعراب قرآن مجيد و معانى آن در دو جزء روى برگ عنوان اين نسخه نام كتاب چنين آمده است: «اعراب القرآن و معانيه». در صفر ۲۸۵ املاى آن را آغاز کرده و در ربيع الاول ۳۰۱ق از املاء آن فراغت يافته است. نام كتاب در منابع به صورت «معانى القرآن و اعراب القرآن و معانيه» درج شده است. اين تفسير مختصر با عناوين «قوله، قوله» برگزار شده و با آنچه تحت عنوان «اعراب القرآن»، منسوب به زجاج، با تحقيق ابراهيم ابيارى در قاهره و قم (در سه جلد) به چاپ رسیده، متفاوت است.

چاپ: القاهرة، وزارة الثقافة و الارشاد، تحقيق ابراهيم ابيارى، الطبعة الاول، ۱۹۶۳-۱۹۶۵م، ۳ مجلد، ۱۱۰۲ص
[بروکلمان ۱(۱۱۰)۱: ۱۱۱] كشف الظنون ۱۷۳۰/۲؛ الفهرس الشامل للتراث العربى الاسلامى المخطوط، علوم القرآن، مخطوطات التفسير و علومه: ۴۰/۱ و ۴۱؛ كشاف الفهارس (فهرست موضوعى نسخه‌هاى خطى عربى)، دكتور سيد محمداقبر حجتى: علوم قرآنى، بخش دوم، تفسير: ۱۹۵/۳-۱۹۸؛ كشف الظنون: ۱۷۳۰/۲؛ معجم المؤلفين ۳/۱؛ الأعلام، زرکلى: ۴۰/۱؛ فهرس المخطوطات العربية المحفوظة فى مكتبة الاسد الوطنية: ۶۳۱/۴ و ۲۶۴/۵

نسخه‌هاى خطى متعددى از معانى القرآن فراء در كتابخانه‌هاى تركيه و مصر محفوظ است. چند كتاب در شرح آيات معانى القرآن و فهارس آن و حاشيه و تكمله و رد بر آن نگاشته شده كه معرفى آنها در تاريخ التراث العربى (لغت، ص ۲۱۶) و كتابشناسى جهانى قرآن كريم (۱/۱۴۳ و ۳۸۵-۳۸۷) آمده است. (ابوالفضل حافظيان)

آغاز: بسمله. حمدله. و صل الله ... هذا كتاب فيه معانى القرآن أملاه علينا ابوزكريا يحيى بن زياد القراء عن حفظه من غير نسخة فى مجالسه أول النهار ... بسم الله الرحمن الرحيم و فى فواتح الكتب و اثباتها الألف فى قوله فسبح باسم ربك العظيم و انما حذفوها

چاپ: قاهره، دار الكتب المصرية، ۱۹۵۵م، با تحقيق احمد يوسف نجاتى و محمد على النجار؛ الهيئة المصرية العامة للكتاب، محقق: عبد الفتاح شلى، چاپ اول، ۳۹۳ص، ۱۳۹۲ق.
[فهرس المخطوطات المصورة ۱/۴۶؛ الأعلام، زرکلى، ۱۴۵/۸-۱۴۶؛ تاريخ التراث العربى، لغت ص ۲۱۴-۲۱۸؛ دانشنامه قرآن و قرآن پژوهى، ۲۱۰۰/۲؛ فهرس المخطوطات، فؤاد سيد ۷۳/۳-۷۴؛ كتابشناسى جهانى قرآن كريم، ۱۴۳/۱-۳۸۵-۳۸۷؛ كشف الظنون ف ۱۷۳۰/۲]

۱. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۱۸۳-ف

نسخه اصل: بغداد لى وهبى ش ۶۶. با سماع؛ خط: نسخ، بى كا، تا: قرن ۴، ۲۱۰گ [فيلماها ف: ۱-۳۸۳]

۲. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۴۸۴-ف

نسخه اصل: نور عثمانى ش ۳۲۰. ج ۲؛ خط: نسخ خوش معرب، بى كا، تا: قرن ۴؛ ۱۵۱گ [فيلماها ف: ۱-۳۸۳]

۳. قم؛ مرعشى؛ شماره نسخه: ۱۲۳۷-عكسى

آغاز: برابر؛ انجام: و من سورة القيمة، قوله عزوجل لا أقسم كان كثير من النحويين يقولون لا صلة ...
نسخه اصل: در يکى از كتابخانه‌هاى استانبول تركيه موجود است. از آغاز كتاب تا سوره قيامت؛ خط: نسخ معرب، بى كا، بى تا؛ نسخ معرب كهن؛ تملك: منصور بن محمد بن منصور بن عقبه؛ ۴۳۴ص، ۲۴ سطر [عكسى ف: ۳-۵۳۱]

● معانى القرآن / تفسير / عربى

ma'āni-l qur'ān

اخفش، سعيد بن مسعه، - ۲۱۵ قمرى

axfaš, sa'īd ebn-e mes'ade (- 831)
اين كتاب به سبک اهل لغت كه مفردات قرآن و تفسير مواضع مشكله آن و تعرض نکات عربيه است، مى‌باشد.
چاپ: كويت، المطبوعات العصريه، محقق: فائز فارس، چاپ اول، ۲ جزء، ۱۳۹۸ق.

مشهد؛ رضوى؛ شماره نسخه: ۱۴۲۲

فرستگان: نسخه‌هاى خطى ايران (فخا)؛ جلد سى؛ به كوشش، مصطفى درايى؛ تهران: سازمان

DIA 276268

اسناد و كتابخانه ملي جمهوری اسلامی ايران ۱۳۹۰/۲۰۱۳